

1

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА СТРАТЕГИИТЕ ЗА ИЗВИНУВАЊЕ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Ана Коцева

1.1 Вовед

Во секоја култура луѓето имаат различни начини за комуникација. Сепак, овие варијации не се резултат на различните јазици коишто ги зборуваат, туку на нивните културни особености коишто се проткајуваат низ јазичните елементи. Од овде потекнува и важноста на прагматиката, којашто се занимава со проучување на прагматичките параметри на јазикот преку кои што можеме да ги разбереме варијациите во изразувањето и да имаме успешна меѓусебна комуникација.

Прагматиката е „наука за јазикот од гледна точка на говорителите, особено за изборите кои ги прават, потешкотиите со кои се соочуваат при употребата на јазикот во општествената интеракција и ефектите коишто нивната употреба на јазикот ги предизвикува кај другите учесници во чинот на комуникација“ (Crystal, 1985, стр. 240). Еден од клучните концепти во современата прагматика се говорните чинови. Говорните чинови се сметаат за основен и неизоставен елемент на говорната комуникација. Секој чин на говорење се состои од зборови и граматичка структура, но познавањето на граматиката и лексиката не е доволно за успешна комуникација. Покрај граматичките и лексичките елементи, преку говорниот чин се изразува одредено комуникациско дејство. Дејството што се реализира со говорниот чин има одредена комуникациска намера за којашто говорителот очекува да биде препознаена од слушателот. Разбирањето на оваа комуникациска намера е неопходно за да имаме успешна комуникација во кој било јазик. Ова значи дека треба да бидеме способни да ја препознаеме намерата на говорителот и успешно да ја интерпретираме, односно како говорители да поседуваме т.н. прагматичка компетенција. Усвојувањето на прагматичките правила на еден јазик е неопходно за постигнување на говор кој ќе биде соодветен и правилен за одредено општество и култура.

Сите овие аспекти се дел од прагматиката како посебна наука што го изучува јазикот во социокултурен контекст. Свкупната околина при

реализирањето на еден говорен чин има влијание врз истиот. Поточно социјалните и општествени фактори и целокупниот контекст директно влијаат врз говорниот чин и претставуваат една целина којашто се дефинира како говорен настан.

Иако повеќе лингвисти ја истражувале оваа област, за основоположник на теоријата за говорни чинови се смета Остин (Austin, 1962). Остин опишува три нивоа на говорниот чин и тоа: локуциски, илокуциски и перлокуциски. Локуцискиот чин е, всушност, буквалното значење на говорниот чин, она на што се однесува, додека перлокуцискиот чин се ефектите или резултатите што ги предизвикува самиот говорен чин. Потоа илокуцискиот чин и неговата т.н. илокуциска сила се однесува на функцијата на говорниот чин во дадениот контекст. Кога во прагматиката се зборува за говорните чинови, главно, се мисли на илокуциската сила којашто ја прикажува намерата на говорителот со изразувањето на тој говорен чин. Поседувањето на прагматичка компетенција зависи од способноста за соодветно препознавање на оваа илокуциска сила.

1.2 Говорен чин на извинување

Еден од најчесто проучуваните говорни чинови е извинувањето. Одржувањето на хармонијата во меѓучовечките врски е природна појава, па поради тоа извинувањето е присутно во секоја култура и како што укажуваат Олштајн и Коен (Olshtain & Cohen, 1983) се смета за универзален говорен чин. Сепак, разликите во културните особености и структурата на општествата му даваат различни јазични особености во секој јазик, така што универзалноста не ја исклучува можноста за погрешно разбирање при комуникација. Културните разлики не укажуваат на правилно или неправилно изразување, туку на различни начини на изразување чие познавање е неопходно за успешна меѓукултурна комуникација.

Говорниот чин на извинување или како што го дефинира Остин е „вид на израз грубо поврзан со реакциите кон однесувањето и однесувањето кон другите, којшто има за цел да прикаже одредени ставови и чувства“ (Austin, 1975, стр. 83). Подоцна Серл (Searle, 1979, стр. 15) го класифицира извинувањето како експресивен чин заедно со други експресивни говорни чинови коишто ја одразуваат психолошката состојба на говорителот. Од друга страна, Бах и Харниш гледаат на извинувањето како дел од групата т.н. признанија коишто „механички, или вистински ги изразуваат чувствата кон слушателот“ (Bach & Harnish, 1979 стр. 53). Извинувањето е, всушност, признавање на одговорноста за предизвикување одредена навреда, па така овој говорен чин е успешен доколку слушателот ја препознае намерата за изразување каење/жал од страна на говорителот. Со извинувањето говорителот го прифаќа фактот дека постои прекршување на општествена норма и признава дека тој/таа е делумно дел од причината за ова (Blum-Kulka & Olshtain, 1984).

Несомнено е дека извинувањето е говорен чин кој се користи за изразување на учтивост и е главен елемент во теоријата на Браун и Левинсон (Brown & Levinson, 1987), но дилемата за негово дефинирање како позитивна или негативна стратегија за изразување учтивост сè уште постои. Во теоријата на Браун и Левинсон извинувањето е говорен чин којшто го загрозува лицето на говорителот. Концептот за ‘лице’ вклучен во теоријата е земен од Гофман (Goffman, 1967), па извинувањето може да го загрози негативното или позитивното лице на говорителот. Негативното лице е потребата за независност и слобода на говорителот, додека позитивното лице е потребата за почит и прифаќање на говорителот.

Различните дефинирања на овој говорен чин покажуваат дека можеме да го анализираме од различни аспекти. Во фокусот на меѓукултурната прагматика се *поправните извинувања* односно извинувањата што се реакција на навреди поради повреда на социјалните норми или неуспешност во достигнување на личните очекувања (Fraser, 1981, стр. 259). Исто така значајно е и разграничувањето на Гофман (Goffman, 1967) меѓу реалните и ритуални извинувања. Реалните извинувања покажуваат искрено каење за нанесената навреда, додека ритуалните извинувања едноставно одговараат на општествените очекувања.

Видот на извинувањето и неговата форма се под директно влијание на културните особини на говорителот и слушателот. При комуникацијата културните особини го обликуваат говорниот чин според нормите, верувањата и обичаите во комуникацијата на таа култура, додека слушателот го разбира и анализира искажаното преку неговите културни норми и убедувања. Индивидуите кои доаѓаат од култура што ја цени индивидуалноста, на извинувањето ќе гледаат како на еден вид признание на правото за невознемирување на слушателот. Од друга страна, за членовите на колективната култура извинувањето претставува посакуван чин кој е неопходен за успешно одржување на поврзаноста меѓу луѓето. Токму поради ова, контрастивните проучувања на говорните чинови се неопходни за подобрување на меѓукултурната комуникација.

Македонските прагматичари ги дефинираат говорните чинови како јазични дејства, бидејќи со нивната употреба говорителот врши одредена функција (Кусевска и Бужаровска, 2020). Извинувањето е говорен чин со којшто повторно се воспоставува нарушениот однос меѓу соговорниците предизвикан од некоја грешка, навреда или прекршок (Смичковска, 2014). Како што наведува и Доневска (2018), говорниот чин на извинување има општествена функција која служи како поправка на претходно прекршена норма со цел да се одржи и обнови општествена хармонија на комуникацијата.

Значаен чекор кон подобро разбирање на говорните чинови е компаративното истражување на Смичковска (2014) за начинот на

реализацијата на говорниот чин на извинување од страна на изворни говорители на англискиот јазик од Австралија и изворни говорители на македонскиот јазик. Иако генерално не се утврдени поголеми разлики во употребата на стратегиите и потстратегииите за извинување, ова истражување го потврдува влијанието на општествените параметри врз стратегијата или врз модификацијата на извинувањето во македонскиот и во англискиот јазик.

Поголемиот дел од истражувањата за говорните чинови во македонскиот јазик се фокусираат на употребата на говорните чинови од страна на македонските изучувачи на англискиот јазик како странски јазик. Тодоровска (2018) го анализира влијанието на мајчиниот јазик т.е. македонскиот при реализацијата на извинување на англиски јазик од страна на македонски изучувачи на англиски јазик. Истражувањето потврдува дека македонските и англиските изворни испитаници се послужиле со иста стратегија на извинување (прифаќање на одговорноста за грешката) што ја наведува кон помислата дека „можеби тврдењата за разликите меѓу западните култури и нашата се стереотип кој со ова истражување се разбива, барем за дадените ситуации“ (Тодоровска, 2018, стр. 52). Исто така и Доневска (2018) во своето истражување за тоа како македонските говорители го изразуваат говорниот чин на извинување на англискиот јазик според нивното ниво на познавање на јазикот утврди дека „родените говорители на англискиот јазик и македонските изучувачи ги употребуваат истите стратегии при реализацијата на говорниот чин извинување, независно од тоа дали ги користат самостојно или во комбинација“ (Доневска, 2018, стр. 75).

Сепак, сметам дека врз основа на усвоените стратегии на македонските изучувачи на англиски јазик не можеме со сигурност да донесуваме заклучоци за стратегиите кои би биле употребени на македонски јазик од страна на истите испитаници. За какво било тврдење во однос на формата и употребата на говорниот чин на извинување во англискиот и во македонскиот јазик ни треба соодветна анализа на автентични говорни чинови на англиски и на македонски јазик искажани од родени говорители во слични општествени ситуации.

1.3 Методологија на истражувањето

Предмет на анализа во овој труд е говорниот чин на извинување во македонскиот и во англискиот јазик. Целта на истражувањето е дефинирање на прагматичката структура на говорниот чин на извинување преку анализа на различните стратегии преку кои се изразува овој говорен чин. Преку утврдување на сличностите и разликите меѓу двата јазика ќе можеме да го разбереме правилниот т.е. соодветниот начин на извинување во различни ситуации во овие две култури. Само на овој начин можеме да имаме успешна меѓукултурна комуникација.

Поради комплексноста на стратегиите во говорниот чин на извинување податоците беа анализирани квантитативно и квалитативно. Квантитативната анализа беше спроведена со СПСС¹ статистичка анализа и независен Т-тест. Преку оваа анализа се дефинираат главните видови на употребените стратегии во двата јазика, како и степенот на употреба на истите. Во фокусот на истражувањето беа општествените, јазичните и контекстуалните варијабли.

Независна варијабла е мајчиниот јазик на двете групи, односно македонскиот и англискиот јазик. Како зависни варијабли се јавуваат општествените фактори, односно општествено растојание, општествена моќ и тежина на навреда кои се воведни во прагматиката од Браун и Левинсон (Brown & Levinson, 1978). Општественото растојание се мери преку степенот на познавање меѓу говорителите и може да биде мало, средно или големо. Општествената моќ се одредува преку местото на говорителот во општеството и има три вредности: неутрална, еднаква или нееднаква. Тежината на навредата варира од мала, кон средна и висока.

Целна група на истражувањето се универзитетски студенти. Оваа популација беше избрана поради големата веројатност да биде дел од меѓукултурна комуникација во иднина, па оттука оваа група, всушност, би имала најголема корист од самото истражување. Преку доброволно учество се обезбедија вкупно 212 испитаници. Од нив 106 студираат на Универзитетот „Сан Диего“ во Сан Диего, Калифорнија и мајчин јазик им е англискиот или се билингвални говорители, додека 106 студираат на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, Северна Македонија и мајчин јазик им е македонскиот. Возраста на испитаниците се движи од 18 до 54 год.

За собирање на податоците се користеше онлајн прашалник по примерот на Блум-Кулка (Blum-Kulka, 1984). Како што е прикажано и на табелата подолу, прашалникот се состоеше од следниве три ситуации:

- по грешка се обраќаш на непознато лице и се извинуваш,
- му го кршиш полначот за мобилен телефон на својот пријател и се извинуваш,
- ја губиш книгата што ти ја дал професорот и се извинуваш.

Во првата ситуација меѓу говорителите имаме големо општествено растојание, општествената моќ е неутрална, а тежината на навредата е мала. Во втората ситуација меѓу говорителите имаме мало општествено растојание, еднаква општествена моќ и тежината на навредата е на средно ниво. Во третата ситуација говорителите имаат средно општествено растојание, нееднаква општествена моќ и тежината на навредата е голема.

¹ Софтверски пакет за статистичка анализа во општествените науки (Statistical Package for the Social Sciences).

Табела 1.1: Параметри и ситуации

Говорен чин	Ситуација	Растојание	Моќ	Тежина на навреда
Извинување	Му се обраќаш на непознато лице мислејќи дека е твојот пријател и се извинуваш.	големо	неутрална	мала
	Го кршиш полначот за мобилен тел. на твојот другар и се извинуваш.	мало	еднаква	средна
	Губиш книга што ти ја позајмил професорот и се извинуваш.	средно	нееднаква	голема

Исто така сакам да истакнам дека во самиот прашалник освен описот на ситуацијата, самиот говорен чин не е дефиниран како извинување и нема никаква напомена дека се очекува извинување во дадената ситуација. На овој начин сметам дека резултатите се најблиску до реална ситуација и гледаме каква е природната реакција на ‘слушателот’.

1.4 Резултати

Дефинирањето и класификацијата на употребените стратегии за извинување беше направена според категориите на Трозборг (Trosborg, 1995). Трозборг ги класифицира стратегиите во четири главни категории и тоа: избегнување на извинување, индиректно извинување, објаснување и директно извинување.

Исто така постои и т.н. нулта категорија во која спаѓаат стратегии со кои слушателот се воздржува од каков било коментар и потполно го игнорира прекршокот т.е. навредата кон слушателот. Во нултата категорија Трозборг ги дефинира следниве пет потстратегии: директно или индиректно негирање на навреда, обвинување на говорителот или трето лице и оправдување. Сепак, во резултатите од анкетата се јавуваат само две потстратегии и поради ова само тие се претставени во табела 1.2.

Последната категорија претставена во табелата погоре се состои од дополнителни елементи за поддршка при извинувањето и се дефинира како категорија на дополнителни елементи преку кои се изразува извинување. Овие елементи секогаш се употребуваат во комбинација со некоја друга стратегија од

споменатите четири категории, па токму поради ова и не се смета за самостојна категорија. Сите категории и поткатегории се претставени во табела 1.2.

Табела 1.2: Стратегии за изразување на извинување

Категорија	Бр.	Стратегија
0 Игнорирање на прекршокот	1	Оправдување или отфрлање на одговорност
I Избегнување на извинување	2	Намалување на тежината на навреда
	3	Прифаќање на одговорност
	4	Отсуство на намера
II Индиректно извинување	5	Изразување на лична слабост
	6	Изразување засраменост
	7	Прифаќање на вината
III Објаснување	8	Објаснување (директно или индиректно)
	9	Изразување на жалење/каење
IV Директно извинување	10	Директно извинување
	11	Барање прошка
	12	Изразување загриженост за слушателот
V Дополнителна поддршка	13	Ветување дека нема да се повтори навредата
	14	Понуда на надоместок

Во нултата категорија утврдив две потстратегии и тоа: оправдување за дадената ситуација без дополнителни елементи на извинување или признавање на дел од одговорноста и комплетно отфрлање на одговорноста. Во оваа категорија, всушност, немаме говорен чин за извинување и говорителот се оградува и отфрла каква било одговорност за самата навреда.

Пример:

- (1) Леле, грешка.
- (2) Ве барав деновиве, но не ве најдов. Ќе ви ја вратам утре.
- (3) Oops!
- (4) My bad.

Потоа следува првата категорија во која говорителот ја прифаќа одговорноста за навредата, но истовремено користи елементи за намалување на степенот на одговорноста или ја префрла вината на некој друг. Во податоците од прашалникот беше утврдена само една стратегија за избегнување на извинување со која слушателот го минимизира односно ја намалува тежината на навредата и истата е претставена во табела 1.2.

Пример:

- (5) Малку го оштетив твојот полнач.
- (6) Hey! I misplaced that book you let me borrow.

Втората категорија опфаќа пет потстратегии за индиректно извинување и тоа: прифаќање на одговорност, изразување отсуство на намера, изразување на лична слабост или неспособност, изразување засраменост и прифаќање на вината.

Пример:

- (7) I admit professor. I lost the book.
(прифаќање на одговорност)
- (8) Се извинувам, не сакајќи го скршив вашиот полнач.
(израз на отсуство на намера)
- (9) You know I'm a little clumsy.
(израз за лична слабост)
- (10) I'm really embarrassed professor.
(засраменост)
- (11) It is my fault.
(прифаќање на вина)

Третата категорија ги опфаќа објаснувањата коишто можат да бидат директни или индиректни. Со објаснување говорителот ја признава одговорноста за наредата, но со самиот чин на објаснување се обидува да ја намали вината за таа навреда. Објаснувањето служи како изговор или причина за предизвиканата навреда.

Пример:

- (12) Твојот полнач падна и се скрши.
(индиректно објаснување)
- (13) Dude I'm so sorry I broke your charger.
(директно објаснување)

Четвртата категорија опфаќа повеќе потстратегии за директно извинување, односно: изразување на жалење/каење за наредата, понуда за директно извинување и барање прошка. При директно извинување говорниот чин е јасен и директно упатен кон слушателот.

Пример:

- (14) Почитуван професоре, многу ми е жал.
(израз на жалење)
- (15) I regret it buddy.
(израз на жалење)
- (16) I apologize professor.
(понуда за директно извинување)
- (17) Многу се извинувам.
(понуда за директно извинување)
- (18) Ми простуваш ли пријателе?
(барање прошка)

Последната категорија на стратегии, всушност, ги опфаќа дополнителните начини со кои се изразува извинување. Овие потстратегии може да се употребат истовремено со која било друга стратегија на извинување. Резултатите од истражувањето покажаа дека дополнителните стратегии се употребуваат исклучиво во комбинација со некоја од другите стратегии исто како што налага и класификацијата на Трозборг.

Пример:

(19) Се извинувам, професоре ја изгубив книгата, како може да надоместам?

(директно извинување и понуда за надомест)

(20) I'm sorry, I accidentally broke your charger but I promise to get you another one. We can go buy it after class.

(објаснување, ветување и понуда за надомест)

Следејќи ја оваа класификација, податоците добиени од прашалникот беа анализирани квантитативно и квалитативно.

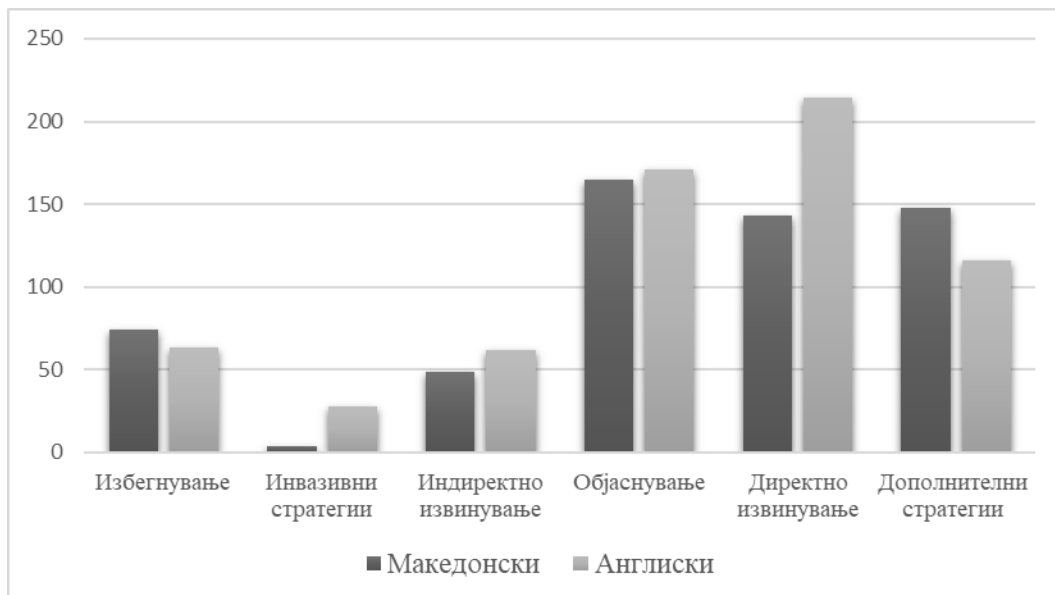
1.4.1 Квантитативна анализа.

Квантитативната анализа преку статистичкиот метод т-тест ја утврди средната вредност за стратегиите за секоја ситуација одделно, при што не покажа значајна статистичка разлика меѓу извинувањата на македонски и на англиски јазик. Резултатите се претставени во табела 1.3.

Табела 1.3: Разлика на просекот во прагматичката структура на говорниот чин на извинување во македонскиот и во англискиот јазик

Јазик на испитаници	Бр.	Средна вредност	Просечна Девијација	грешка	95 % Интервал на доверба на средна вредност	
					Ниско ниво	Високо ниво
македонски	102	21.91	7.669	.759	20.41	23.42
англиски	49	22.63	6.604	.943	20.74	24.53
билингвални	61	22.87	7.546	.966	20.94	24.80
Вкупно	212	22.35	7.380	.507	21.35	23.35

Целокупната анализа на категориите на стратегии покажа дека и во двата јазика најчести се објаснувањето (стратегија III), директното извинување (стратегија IV) и дополнителни стратегии (стратегија V). Сепак, бидејќи станува збор за сосема различни категории беше потребна подетална анализа за да се утврди кои елементи влијаат при изборот на одредена стратегија.

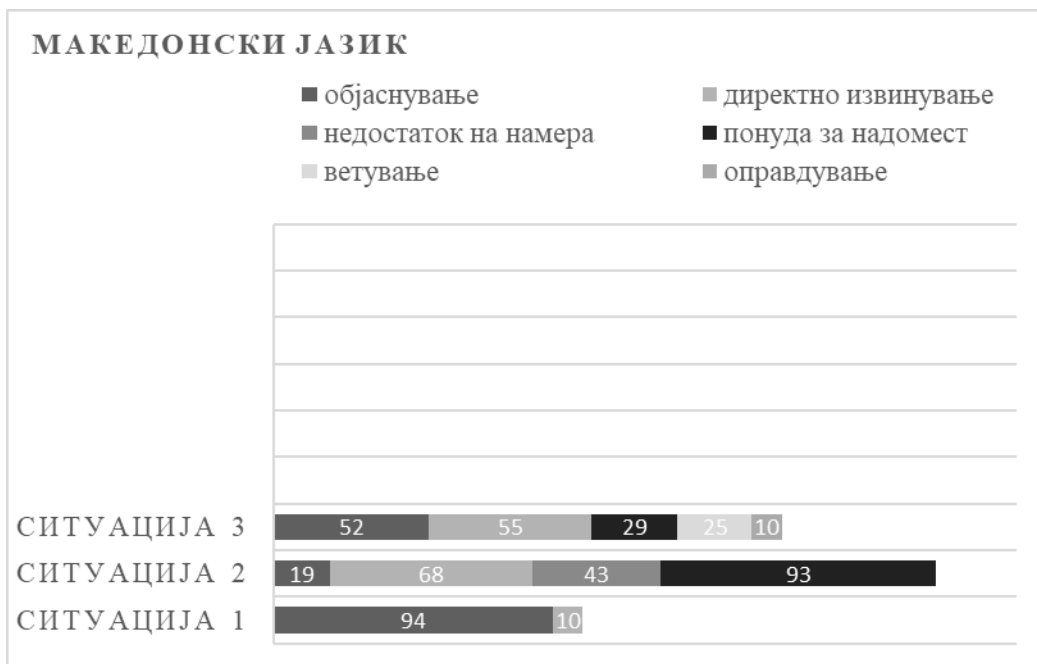

Слика 1.1: Категории на стратегии во македонски и англиски јазик

1.4.2. Квалитативна анализа

За да се утврди влијанието на прагматичките параметри врз изборот на стратегија, неопходно е да се разгледаат сите ситуации посебно. На овој начин можеме да ги откриеме сличностите и разликите меѓу македонскиот и англискиот јазик, но и да се откријат карактеристиките на извинувањата во секој јазик посебно. На сликите подолу се претставени најзастапените потстратегии од секоја категорија. За појасен и посликовит приказ на податоците изземени се резултатите за оние потстратегии чија фреквентност е помала од 10 пати.

Во првата ситуација со непознатото лице 89% од македонските испитаници ја користат стратегијата на објаснување. Со зголемување на тежината на наредата и со намалување на општественото растојание меѓу говорителите се јавуваат повеќе видови на стратегии. Иако понудата за надомест е присутна со 87%, оваа стратегија секогаш е употребена во комбинација со некоја од другите стратегии (директно извинување, недостаток на намера или објаснување). Во третата ситуација имаме, исто така, група на стратегии кои се употребени заедно. Понудата за извинување и објаснувањето се јавуваат во комбинација со некоја од дополнителните стратегии (ветување или понуда за надомест). Иако има и дел од испитаниците што се изразиле преку оправдување без споменување на наредата или било како чин на извинување, овој процент е незначителен.

Слика 1.2: Употребени стратегии од македонските испитаници

Кај американските испитаници во првата ситуација се јавуваат истите две стратегии. Сепак, овде објаснувањето во најголем дел е пропратено со директно извинување, односно комбинацијата од двете стратегии е најчеста. Во втората ситуација изразувањето на жалење или каење предводи со 66 % и е стратегија што не се јавува кај македонските говорители. Исто така се јавуваат и изразувањето на недостаток на намера и објаснувањето. Во комбинација со овие две водечки стратегии се јавуваат и дополнителните т.е. понудата за надомест и ветувањето дека навредата нема да се повтори. Во третата ситуација најзастапени се изразот на жалење и објаснувањето во комбинација со понуда за надомест.

Слика 1.3: Употребени стратегии од американските испитаници

1.5 Дискусија

Деталното проучување на различниот контекст и прагматичките параметри овозможи детекција на разликите во говорниот чин на извинување во двата јазика и во исто време дефинирање на класичната форма на овој говорен чин.

Најпечатлива разлика меѓу двата јазика беше големото присуство на директно извинување во ситуацијата со непознатото лице кај американските испитаници, додека кај македонските испитаници оваа стратегија има минимална употреба. Поточно кај македонските говорители преовладува индиректното објаснување на ситуацијата без никакви дополнителни изрази на извинување (стратегија III). Сметам дека отсуството на директно извинување во македонскиот јазик е тесно поврзано со големото општествено растојание и неутралната општествена моќ меѓу соговорниците. Всушност, при комуникација со непознато лице очекувано е чинот на говорење да биде краток и самата врска помеѓу соговорниците е неочекувана, ненамерна и кратка. Исто така не постои врска којашто може да се наруши, односно врска којашто треба да се одржува. Токму поради тоа за говорителот не постои никаков ризик за губење на лицето и ова резултира со индиректно објаснување. Од друга страна, кај американските говорители директното извинување е поттикнато од формалната учтивост и е вид на ритуално извинување.

Пример:

(21) Се препознав.

(22) Oh, I'm so sorry. My apologies.

Втората разлика се јавува во втората и третата ситуација каде што директното извинување преовладува кај македонските испитаници. Со намалувањето на растојанието меѓу говорителите и со зголемената тежина на навредата кај македонските испитаници се зголемува потребата за директно извинување, објаснување и дополнителни изрази за надоместување на навредата. Од друга страна, кај американските испитаници оваа стратегија неочекувано целосно отсуствува во одговорите. Отсуството на оваа стратегија помеѓу Американците се должи на мислењето дека формалното извинување се смета за непотребно во ситуации кога врската меѓу соговорниците е прилично блиска. Но, во македонската култура се цени искреноста, отворената и директна комуникација па сметам дека ова е причината за доминантноста на директните извинувања.

Пример:

(23) Се извинувам, пријателе, што го скршив полначот, се надевам ќе ме разбереш.

(24) Многу се извинувам, ќе ти купам нов.

Третата разлика исто така се однесува на последните две ситуации. Намалувањето на општественото растојание меѓу американските говорители придонесува за израз на жал односно каење за настанатата ситуација, објаснување и обид за надомест на навредата, но стратегијата за изразување на каење воопшто не се јавува меѓу македонските испитаници и е третата детектирана разлика во изразувањето.

Пример:

(25) Sorry my friend, I feel terrible.

(26) I am deeply regretful that I lost the book professor.

Сепак, двете потстратегии коишто се јавуваат во последните две ситуации во двата јазика се дел од истата категорија, односно станува збор за директно извинување, па поради ова разликата е минимална.

Интересно е што во втората и третата ситуација и во двата јазика преовладува употребата на комбинација од стратегии. Македонските и американските испитаници најчесто се обидуваат да објаснат зошто дошло до навреда, се извинуваат за истата и воедно нудат надомест за предизвиканата штета. Може да се забележи дека и двете групи придаваат најголема важност на извинувањето кон пријател, каде што има најголем процент на употреба на дополнителни стратегии. Ова се, всушност, двете најголеми сличности утврдени во податоците анализирани во ова истражување.

Пример:

(27) Многу ти се извинувам, ненамерно го скршив. Веднаш ќе ти купам нов.

(директно извинување + отсуство на намера + понуда за надомест)

(28) Професоре, јас не можам да ја најдам книгата што ми ја позајмивте. Се извинувам, но сигурно сум ја изгубил некаде! Како можам да се раздолжам?

(објаснување + директно извинување + понуда за надомест)

Сепак, квантитативната анализа покажа дека процентот на застапеност на разликите не е доволен за утврдување на статистички значајна разлика. За да се утврди поврзаноста меѓу општествените варијабли и увидените разлики и за да се потврди важноста и застапеноста на истите, неопходно е да се направат дополнителни истражувања. Она што може да се потврди врз основа на ова истражување е дека во изразувањето на говорниот чин на извинување меѓу македонските и американските говорители, и покрај извесните разлики, сепак, доминираат сличностите. Ова го потврдува универзалниот карактер на говорниот чин на извинување.

Говорителите на македонски и американски англиски јазик, главно, употребуваат исти стратегии под исти околности. Во потстратегииите беа утврдени знајачни паралели, па дури јазичните реализации кај одредени испитаници претставуваат јазични еквиваленти во двата јазика. Говорниот чин на извинување и во двата јазика најчесто се изразува преку директно извинување за навредата, објаснување за истата и понуда за надомест. Исто така од општествените варијабли како највлијателна се покажа општественото растојание, односно со намалувањето на општественото растојание меѓу соговорниците се зголемуваше фреквентноста на директните извинувања и процентот на употребените потстратегии, поточно на комбинациите од стратегии. Од друга страна не се утврди поврзаност меѓу општествената моќ или тежината на навредата со употребените стратегии од страна на говорителите.

1.6 Заклучок

Прекршувањето на општествените норми при комуникација создава потреба за поправање или подобрување на односот меѓу соговорниците преку чинот на извинување. Со изразувањето на извинување говорителот признава дека на некој начин има удел во направената навреда кон соговорникот или слушателот и се труди да ја врати хармонијата во комуникацијата. За извинувањето да биде успешно потребно е соговорникот да ја препознае комуникациската намера на говорителот, но за тоа неопходно е и говорителот да знае правилно да се изрази. Ова ја покажува сложеноста и важноста на говорниот чин на изразување, чија присутност во секојдневниот живот е неминовна.

Во прашалникот се јавуваат три различни ситуации преку кои се анализираше начинот на изразување на извинување со менување на општествените варијабли. Резултатите покажаа дека квантитативно во македонскиот и американскиот англиски јазик преовладуваат директните

извинувања и објаснувањата кои најчесто се пропратени со дополнителни стратегии за поправање на навредата. Иако утврдените разлики во потстратегии не се статистички значајни, не треба да ги занемариме бидејќи тие ги отсликуваат културните особености на двата јазика. Бидејќи разликите се минимални лесно може да се избегнат недоразбирањата во комуникацијата само со тоа што ќе бидеме свесни за различните стилови на изразување.

Културните сличности и разлики при извинувањето се показател за различниот начин на изразување меѓу културите. За да има успешна меѓукултурна комуникација и да се спречат можните потешкотии и недоразбирања, неопходно е да се знаат карактеристиките и на двата јазика. Ако сме свесни за меѓукултурните разлики во комуникацијата и јазикот, ќе можеме да го приспособиме изразувањето и да ги избегнеме можните недоразбирања. Затоа од особена важност е да се знаат меѓукултурните разлики меѓу јазиците. Сепак, треба да се има предвид дека културните особености во јазичните изрази ги покажуваат највообичаените и најчести изрази во тој јазик, но не треба да се занемари и личното изразување на секоја индивидуа и нејзиното влијание врз формата на извинувањето.

Користена литература

На латиница

- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.
- Bach, K., Harnish, R.M. (1979). *Linguistic communication and speech acts*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Blum-Kulka, S., & Olshtain, E. (1984). Requests and apologies: A cross-cultural study of speech act realization patterns (CCSARP). *Applied Linguistics* 5, 196-213.
- Blum-Kulka, S., House, J., & Kasper, G. (1989). *Cross-cultural pragmatics: requests and apologies*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Brown, P., & Levinson, S. ([1978]1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David. 1985. *A dictionary of linguistics and phonetics*. 2nd edition. New York: Basil Blackwell.
- Fraser, Bruce. (1981). *On apologizing*. In F. Coulmas (Ed), *Conversational routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech* (pp. 259-271). The Hague: Mouton
- Goffman, E. (1967). On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction. In E.Goffman, *Interactional Ritual: Essays on face-to-face behavior* (pp. 5-45). New York: Penguin Books, Ltd.

- Olshstein, E., & Weinbach, L. (1993). *Interlanguage pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Olshstein, E., & Cohen, A. (1983). *Apology: A speech act set*. Rowley, MA: Newbury House.
- Trosborg, A. (1995). *Interlanguage Pragmatics*. Berlin: De Gruyter Mouton
- John, R. S. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge, London, New York, Melbourne: Cambridge University press.

На кирилица

- Доневска, С. (2018). *Усвојување на говорниот чин извинување од страна на македонските изучувачи на англискиот јазик* (Магистерски труд во ракопис). Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип.
- Кусевска, М., Трајкова, З., Нешковска, С. (2014). *Говорни чинови: барање, заблагодарување, извинување, приговарање во англискиот и во македонскиот јазик*. Скопје: Академски печат.
- Кусевска, М., Бужаровска, Е. (2020). *Прагматика. Јазик и комуникација*. Скопје: Арс Либрис.
- Тодоровска, А. (2018). *Говорниот чин извинување во македонскиот и во англискиот јазик и неговата застапеност во меѓујазикот на македонските изучувачи на англискиот јазик* (Магистерски труд во ракопис). Универзитет „ФОН“, Скопје.

Summary

CONTRASTIVE ANALYSIS OF APOLOGY STRATEGIES IN ENGLISH AND MACEDONIAN

The speech act of apologizing is one of the most studied speech acts. Since maintaining harmonious relationships is natural part of humans' behavior, apologies are present in every culture. The deviation of social norms in communication creates the need for apologies among interlocutors. In order to repair and improve the relationship, interlocutors' express apologies. The apology is a way of acknowledging the connection between the speaker and the committed offence, and for the speaker it is a way of restoring harmony in the relationship with the hearer. In order to have a successful apology, the speaker has to be able to properly express its communicative intention, while the hearer has to be able to identify it correctly.

In this paper, the strategies used to express an apology were analyzed through three different situations including different social distance (close, medium, distant), social status (equal, unequal or neutral) and different degree of offence (low, medium, high). The quantitative and qualitative analysis have shown that both Macedonian

and American English share similar patterns. Although there were certain variations in the use of sub-strategies, the frequency of usage was very low and these variations do not show statistically significant difference. Herein, the general form of an apology is an act of direct apology in a combination with an explanation and remedial support elements. However, the awareness of the different communication styles in Macedonian and American English can help us overcome possible miscommunication and it can also help learn the cultural characteristic portrayed through the linguistic elements.

За авторката

Ана Коцева, ПВПУ „Еуро Колеџ“ – Куманово. Работи како лектор и професор по општ англиски и бизнис англиски. Исто така работи и како професор по англиски јазик во средно училиште. Нејзиниот научен и истражувачки интерес е насочен кон прагматиката и меѓукултурната комуникација, но и кон методиката на наставата по англиски како странски јазик.

Email: a.koceva@eurocollege.edu.mk